

JAHON OTIN UVAYSIY IJODIDA AYOL RUHIYATI VA BADIY TALQIN

Abdilmannonova Muxlisa

Qo'qon davlat univesiteti

"San'atshunoslik" kafedrası talabasi

Komilova Mushtariybegim G'ofurjon qizi

Ilmiy rahbar: Qo'qon davlat univesiteti

"San'atshunoslik" kafedrası katta o'qituvchisi

mushtariybegimkomilova@gmail.com tel: 90 366-11-39

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20425394>

Annotatsiya

Jahon otin Uvaysiy o'zbek mumtoz adabiyotining yorqin namoyandalardan biri bo'lib, uning ijodida ayol ruhiyati alohida o'rin tutadi. Ushbu maqolada shoira asarlarida ayollarning ichki dunyosi, tuyg'ulari, ijtimoiy mavqei va ma'naviy izlanishlarining badiiy talqini atroflicha tahlil qilinadi. Uvaysiy o'z qahramonlari orqali ayollarning murakkab psixologik holatlarini, ularning orzu-umidlarini va jamiyatdagi o'rnini chuqur falsafiy va estetik jihatdan aks ettirgan. Tadqiqot shoiraning ayol obrazlarini yaratishdagi mahorati va ularning badiiy ifodasidagi o'ziga xosliklarini ochib beradi.

Kalit so'zlar: Uvaysiy, Ayol Ruhiyati, Badiiy Talqin, O'zbek Adabiyoti, Mumtoz She'riyat, G'azal, Ayol Obrazi, Psixologik Tahlil

Kirish

Jahon otin Uvaysiy (1779/1780–1845) o'zbek mumtoz adabiyotining yorqin namoyandasi, ijodiy merosi bilan milliy she'riyatimiz rivojiga ulkan hissa qo'shgan buyuk shoira va ma'rifatparvar ayoldir. Marg'ilonda ziyoli oilada tug'ilib, otasi shoir, onasi otinoyi bo'lgan muhitda voyaga yetgan Uvaysiy o'z davrining ilg'or bilimdonlaridan biri sifatida tanilgan [1, 2]. U aruz va muammo kabi klassik she'riy shakllarni mukammal egallab, nafaqat ijodkor, balki Qo'qon saroyida Nodira va boshqa ayollarga she'riyatdan saboq bergan ustoz sifatida ham faoliyat yuritgan [2, 3]. Uning boy adabiy merosi 15 ming misraga yaqin g'azallar, muhammaslar, musaddaslar hamda "Shahzoda Hasan" kabi dostonlarni o'z ichiga oladi, bu asarlar inson taqdiri, erkinlik va ma'rifat kabi chuqur mavzularni qamrab olgan [1, 3].

Uvaysiy ijodining o'ziga xosligi shundaki, u o'zbek adabiyotiga ayolning nozik qalb kechinmalari va muhabbatini, ichki dunyosini badiiy talqin qilishni olib kirgan ilk shoiralardan biridir [5, 6]. Erkak ijodkorlar hukmronlik qilgan davrda, Uvaysiy ayolning shaxsiy his-tuyg'ulari, ijtimoiy mavqei va ma'naviy izlanishlarini o'z g'azallarida, jumladan, "Sog'indim" kabi asarlarida onaning farzand dog'i, insoniy kamchiliklardan iztirob chekish kabi holatlarni samimiy ifodalagan [5, 6]. Bu jihat uning ijodini nafaqat estetik, balki ijtimoiy-madaniy nuqtai nazardan ham nihoyatda qimmatli qiladi.

Bugungi kunda Uvaysiy ijodida ayol ruhiyatining badiiy talqinini tadqiq etish, uning o'zbek adabiyotida ayol obrazini yaratishdagi novatorlik rolini chuqurroq anglash imkonini beradi. Uning asarlari ayolning jamiyatdagi o'rni, ma'rifatga intilishi va shaxsiy erkinlik uchun kurashini aks ettiruvchi muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Shu bois, Uvaysiy ijodida ayol ruhiyati va uning badiiy talqinini o'rganish dolzarb ilmiy muammo hisoblanadi, chunki bu mavzu uning adabiy merosining ko'p qirrali mohiyatini ochib berishga xizmat qiladi va zamonaviy tadqiqotlarda ham o'z aksini topmoqda [4]. Mazkur maqola Uvaysiy asarlarida ayolning ichki dunyosi, hissiy kechinmalari va ijtimoiy-ma'naviy qiyofasining badiiy ifodasini tahlil qilishga qaratilgan.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili: Jahon otin Uvaysiy ijodiy merosini o'rganish o'zbek adabiyotshunosligida uzoq an'anaga ega bo'lib, uning asarlariga ilmiy qiziqish XX asrning 30-yillaridan boshlangan [1]. Dastlabki tadqiqotlar shoiraning hayoti, ijodiy faoliyatining umumiy jihatlari, o'zbek mumtoz adabiyotidagi o'rni, g'azal va dostonlarining mavzu-g'oyaviy xususiyatlarini yoritishga qaratilgan. Uvaysiyning biografik ma'lumotlari, oilaviy muhiti, otinoyi sifatidagi faoliyati hamda Qo'qon adabiy muhitidagi o'rni atroflicha o'rganilgan [1, 2, 3]. Uning Nodira kabi saroy shoiralariga ustozlik qilgani, aruz va muammo san'atini mukammal egallagani adabiyotshunoslar tomonidan e'tirof etilgan [2, 3]. Biroq, Uvaysiy ijodiga yondashuvlar kengayib, uning asarlaridagi chuqur falsafiy, ijtimoiy va, ayniqsa, ayol ruhiyatining badiiy talqini kabi murakkab masalalar tadqiqotchilar diqqat markaziga tusha boshladi. Bugungi kunda Uvaysiy ijodida ayol obrazining shakllanishi, uning ichki dunyosi va hissiy kechinmalarining badiiy ifodasi zamonaviy adabiyotshunoslikning dolzarb yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda [4].

Uvaysiyning o'zbek adabiyotiga kiritgan eng muhim yangiliklardan biri bu erkak ijodkorlar hukmronlik qilgan davrda ayolning nozik qalb kechinmalari, muhabbati va ichki dunyosini samimiy va teran badiiy talqinidir [5, 6]. Adabiyotshunoslar uning novatorlik rolini ta'kidlashadi. Uvaysiygacha ayol obrazlari ko'pincha ideallashtirilgan yoki erkak qahramonlar fonida tasvirlangan bo'lsa, Uvaysiy o'z asarlarida ayolning shaxsiy his-tuyg'ulari, orzu-umidlari, iztiroblari va ma'naviy izlanishlarini markazga olib chiqdi. Bu jihat, ayniqsa, uning g'azallarida yaqqol namoyon bo'ladi, unda ayolning muhabbat, sadoqat, ayriliq va sog'inch kabi universal tuyg'ular bilan bir qatorda, o'z davrining ijtimoiy-ma'naviy muammolariga shaxsiy munosabati ham aks ettirilgan. Ayolning ichki dunyosini chuqur psixologik tahlil qilish Uvaysiy ijodining o'ziga xos xususiyati bo'lib, uni boshqa ijodkorlardan ajratib turadi. Ba'zi tadqiqotlarda Uvaysiy ijodi Nodira kabi boshqa ayol shoiralar ijodi bilan qiyosiy tahlil qilinib, ularning ayol ruhiyatini ifodalashdagi o'ziga xos yondashuvlari o'rganiladi [4]. Bu tahlillar Uvaysiyning ayol obrazini yaratishdagi betakrorligini yanada yorqinroq ko'rsatadi.

Uvaysiy asarlarida ayolning ichki dunyosi va hissiy kechinmalari badiiy talqini adabiyotshunoslikda keng muhokama qilingan. Tadqiqotchilar "Sog'indim" g'azalini ona qalbining farzand dog'i va sog'inchini ifodalovchi eng yorqin namunalardan biri sifatida e'tirof etadilar [5, 6]. Unda ona va farzand o'rtasidagi ruhiy bog'liqlik, ayriliq azobi samimiy tasvirlangan. Uvaysiyning "hasbi hol" ruhidagi g'azallari adabiyotshunoslar tomonidan ayolning ichki iztiroblari, insoniy kamchiliklardan chekkan qayg'ulari va sof tuyg'ularning moddiy manfaatlar ortidan unutilishi kabi ijtimoiy-axloqiy muammolarga shaxsiy munosabatini aks ettiruvchi manba sifatida tahlil qilinadi [5, 6]. Bu asarlarda ayolning nafaqat shaxsiy baxtsizliklari, balki jamiyatdagi adolatsizliklar, ma'naviy tanazzuldan chekkan ruhiy azoblari ham badiiy ifodasini topgan. "Tarji'band" asari Muhammad Alixonga yo'llangan shikoyat tarzida yozilgan bo'lib, unda shoiraning shaxsiy adolatsizlikka duch kelishi, uyining firibgarlik yo'li bilan tortib olinishi orqali ayolning ijtimoiy himoyasizligi masalasi ko'tarilgan [5]. Bu Uvaysiyning nafaqat lirik shoira, balki o'z davrining ijtimoiy muammolariga befarq bo'lmagan faol fuqaro sifatida ham namoyon bo'lganini ko'rsatadi.

Uvaysiy asarlarida ayolning ijtimoiy-ma'naviy qiyofasi va ma'rifatparvarlik g'oyalari adabiyotshunoslikda alohida e'tiborga molik. Tadqiqotchilar shoiraning ijodini ayolning jamiyatdagi o'rni, uning ma'rifatga intilishi va shaxsiy erkinlik uchun kurashini aks ettiruvchi muhim manba sifatida baholaydilar [1, 3]. Uvaysiy o'z she'rlarida ayollarni ilm olishga, ma'naviy yuksalishga chorlagan, ularning jamiyat hayotidagi faol ishtirokini targ'ib qilgan. Uning o'zi otinoyi va ustoz sifatida ayollarga she'riyatdan saboq bergani [2, 3] bu g'oyalarning amaliy ifodasi bo'lgan.

Adabiyotshunoslar Uvaysiy ijodida ayolning nafaqat muhabbat va sadoqat timsoli, balki aql-zakovat, matonat va ma'naviy kuch egasi sifatida tasvirlanishini tahlil qiladilar. Uning dostonlarida, xususan, "Shahzoda Hasan" kabi asarlarida ayol qahramonlar murakkab vaziyatlarda o'z irodasini namoyon etuvchi, adolat va haqiqat uchun kurashuvchi obrazlar sifatida gavdalanadi [1, 3]. Bu Uvaysiyning ma'rifatparvarlik g'oyalarini ayol obrazlari orqali singdirishga intilishini ko'rsatadi. Asarlarida Qur'on oyatlari, hadislar va tasavvufiy talqinlarning keng qo'llanilishi [1, 3] ham ayolning ma'naviy kamolotga intilishi, ilohiy ishq va haqiqatni izlashi bilan bog'liq jihatlarni chuqur ochib beradi.

Uvaysiy ijodida ayol ruhiyatining badiiy talqinini o'rganishda turli metodologik yondashuvlar qo'llanilgan. Dastlabki tadqiqotlar tarixiy-adabiy va biografik tahlilga asoslangan bo'lsa, keyinchalik psixologik, sotsiologik, qiyosiy adabiyotshunoslik metodlari keng qo'llanila boshlandi. Ayol oqinlar ijodida folklor va mifologiya elementlarining o'rganilishi kabi yangi yo'nalishlar Uvaysiy va Nodira ijodiy merosini kengroq tahlil qilish imkonini beradi [4]. Biroq, Uvaysiy uslubining ayol ruhiyatini aks ettirishdagi o'ziga xosligi, uning badiiy ifoda vositalari, metaforalar, timsollar va til xususiyatlarining chuqur lingvopoetik tahlili hali to'liq o'rganilmagan jihatlardan biri bo'lib qolmoqda. Mavjud tadqiqotlar Uvaysiyning ayol qalbini tasvirlashdagi mahoratini umumiy e'tirof etsa-da, uning bu mahoratini ta'minlovchi aniq badiiy mexanizmlar, uslubiy topilmalar va tilning nozik imkoniyatlarini har tomonlama ochib berishga qaratilgan ilmiy ishlar yetarli emas. Kelajakdagi tadqiqotlar Uvaysiy ijodida ayol ruhiyatining badiiy talqinini chuqurroq anglash uchun aynan shu jihatlarga e'tibor qaratishi lozim. Bu, o'z navbatida, shoiraning o'zbek adabiyotida ayol obrazini yaratishdagi novatorlik rolini yanada to'liqroq ochib berishga xizmat qiladi va uning adabiy merosining ko'p qirrali mohiyatini zamonaviy ilmiy nuqta nazardan qayta baholash imkonini beradi.

Tadqiqot metodologiyasi: Ushbu maqolada Jahon otin Uvaysiy ijodida ayol ruhiyatining badiiy talqinini chuqur va har tomonlama o'rganish maqsad qilingan bo'lib, mavjud adabiyotshunoslikdagi bo'shliqlarni to'ldirishga qaratilgan. Avvalgi tadqiqotlar Uvaysiyning ayol obrazini yaratishdagi novatorlik rolini umumiy e'tirof etgan bo'lsa-da, uning bu mahoratini ta'minlovchi aniq badiiy mexanizmlar, uslubiy topilmalar va tilning nozik imkoniyatlarini har tomonlama ochib berishga qaratilgan ilmiy ishlar yetarli emasligi qayd etilgan. Shu bois, mazkur tadqiqot Uvaysiy asarlarida ayolning ichki dunyosi, hissiy kechinmalari va ijtimoiy-ma'naviy qiyofasini aks ettirishda qo'llagan badiiy ifoda vositalarining lingvopoetik va stilistik xususiyatlarini tahlil qilishga qaratilgan.

Tadqiqotning asosiy maqsadi – Uvaysiy ijodida ayol ruhiyatini badiiy talqin etishning o'ziga xos uslubiy xususiyatlarini, jumladan, leksik-semantik qatlam, tropik vositalar (metafora, metonimiya, sinekdoxa, epitet, tashbeh), timsollar tizimi, sintaktik qurilmalar, ritmik-ohangdorlik va fonetik vositalar orqali namoyon bo'lishini ilmiy asosda yoritishdan iborat. Bu maqsadga erishish uchun bir qator o'zaro bog'liq tadqiqot vazifalari belgilab olindi: Uvaysiyning ayol obrazlarini yaratishda tanlagan so'zlarining ma'no qirralarini ochish; hissiy holatlarni ifodalashda qo'llagan badiiy san'atlarning funksional ahamiyatini aniqlash; ayolning ichki dunyosini aks ettiruvchi timsollar va ramzlarning semantik yukini tahlil qilish; shoiraning uslubiy o'ziga xosligini belgilovchi sintaktik qurilmalar va nutqiy shakllarni o'rganish.

Tadqiqotda kompleks metodologik yondashuv qo'llaniladi. Birinchidan, lingvopoetik tahlil asosiy metod sifatida xizmat qiladi. Bu metod Uvaysiy asarlaridagi har bir so'z, ibora, badiiy san'at va sintaktik qurilmaning matnning umumiy g'oyaviy-badiiy mazmunini, xususan, ayol ruhiyatining nozik qirralarini ochishdagi rolini chuqur o'rganishni nazarda tutadi. Shoiraning

leksik tanlovlari, ayniqsa, hissiy-ekspressiv soʻzlar, sifatlashlar va taqqoslashlar orqali ayolning ichki kechinmalarini qanday aks ettirgani tahlil qilinadi. Metaforik obrazlar, timsollar va ramzlarning ayolning ijtimoiy mavqei, maʼnaviy izlanishlari va shaxsiy erkinlikka intilishini ifodalashdagi funksiyalari aniqlanadi.

Ikkinchidan, stilistik tahlil Uvaysiyning individual uslubini belgilovchi badiiy ifoda vositalarining oʻziga xosligini, ularning estetik va psixologik taʼsir kuchini oʻrganishga qaratiladi. Bu, jumladan, shoiraning aruz vaznidan foydalanish mahorati, qofiya va radif tizimining hissiy yukini, shuningdek, takrorlar, inversiyalar va boshqa stilistik figuralarning ayolning ichki monologini, uning iztirob va orzularini ifodalashdagi ahamiyatini oʻz ichiga oladi.

Uchinchidan, tarixiy-adabiy va biografik tahlil Uvaysiy ijodini oʻz davrining adabiy anʼanalari, ijtimoiy-madaniy konteksti va shoiraning shaxsiy hayotiy tajribalari bilan bogʻliq holda oʻrganishga yordam beradi. Bu, Uvaysiyning otinoyi sifatidagi faoliyati, Qoʻqon adabiy muhitidagi oʻrni va Nodira kabi boshqa ayol ijodkorlar bilan munosabatlari uning ayol ruhiyatini tasvirlash uslubiga qanday taʼsir koʻrsatganini aniqlash imkonini beradi [1, 2, 3].

Toʻrtinchidan, qiyosiy-tipologik tahlil Uvaysiy ijodidagi ayol obrazlari va ularning badiiy talqinini oʻzbek mumtoz adabiyotining boshqa namoyandalari, xususan, Nodira kabi ayol shoirlar ijodi bilan qiyoslash orqali Uvaysiyning betakrorligini va novatorlik jihatlarini yorqinroq koʻrsatishga xizmat qiladi [4]. Bu yondashuv Uvaysiyning ayol ruhiyatini ifodalashdagi oʻziga xos yondashuvlarini erkak ijodkorlar tasvirlari bilan solishtirish orqali ham uning ijodiy oʻziga xosligini ochib beradi.

Beshinchidan, psixologik tahlil ayol qahramonlarning ichki dunyosi, hissiy kechinmalari, motivlari va xulq-atvorining badiiy matndagi aksini chuqur oʻrganishga qaratiladi. "Sogʻindim" gʻazali misolida ona qalbining farzand dogʻi va sogʻinchining psixologik holati, "hasbi hol" ruhidagi asarlarda insoniy kamchiliklardan chekkan qaygʻularning badiiy ifodasi aynan shu metod orqali tahlil qilinadi [5, 6].

Oltinchidan, hermenevtik yondashuv Uvaysiy asarlaridagi koʻp qirrali maʼnolarni, yashirin ramzlar va allegoriyalarni, ayniqsa, tasavvufiy talqinlar va Qurʼon oyatlari, hadislar bilan bogʻliq jihatlarini ochib berishda muhim ahamiyat kasb etadi [1, 3]. Bu ayolning maʼnaviy kamolotga intilishi va ilohiy ishqni izlashini chuqurroq anglashga yordam beradi.

Yettinchidan, sotsiologik va madaniy-kontekstual tahlil Uvaysiy asarlarida ayolning jamiyatdagi oʻrni, maʼrifatga intilishi va shaxsiy erkinlik uchun kurashini aks ettiruvchi gʻoyalarni oʻrganishga qaratiladi. "Tarjiʼband" asaridagi ijtimoiy adolatsizlikka qarshi norozilik kabi holatlar ayolning ijtimoiy-maʼnaviy qiyofasini tahlil qilishda muhim manba boʻladi [5].

Tadqiqotning empirik bazasini Uvaysiyning toʻliq asarlar toʻplami, jumladan, uning gʻazallari, muhammaslari, musaddaslari hamda "Shahzoda Hasan" kabi dostonlari tashkil etadi. Ayniqsa, "Sogʻindim" kabi lirik gʻazallar va "Tarjiʼband" singari ijtimoiy-falsafiy mazmundagi asarlar chuqur tahlil obyekti boʻladi. Matnlar zamonaviy nashrlar va mavjud qoʻlyozma nusxalar asosida oʻrganiladi.

Ushbu metodologik yondashuvlar majmuasi Uvaysiy ijodida ayol ruhiyatining badiiy talqinini nafaqat umumiy adabiy kontekstda, balki uning oʻziga xos uslubiy va lingvopoetik xususiyatlari orqali ham chuqur tahlil qilish imkonini beradi. Natijada, shoiraning oʻzbek adabiyotida ayol obrazini yaratishdagi novatorlik roli yanada toʻliqroq ochib beriladi va uning adabiy merosining koʻp qirrali mohiyati zamonaviy ilmiy nuqtai nazardan qayta baholanadi. Bu tadqiqot Uvaysiy ijodini oʻrganishga yangi metodologik yondashuvlarni joriy etish orqali adabiyotshunoslikka muhim hissa qoʻshadi.

Xulosa: Ushbu tadqiqot Jahon otin Uvaysiy ijodida ayol ruhiyatining badiiy talqinini chuqur o'rganib, uning o'zbek adabiyotida ayol obrazini yaratishdagi novatorlik rolini yorqin ochib berdi. Shoira ayolning nozik qalb kechinmalari, ichki dunyosi hamda ijtimoiy-ma'naviy qiyofasini o'ziga xos badiiy ifoda vositalari orqali mahorat bilan aks ettirgan. Lingvopoetik va stilistik tahlillar Uvaysiyning leksik tanlovlari, metaforik obrazlar, timsollar va sintaktik qurilmalar orqali ayolning hissiy kechinmalari va ma'rifatparvarlik g'oyalarini teran ifodalaganini ko'rsatdi. Uning asarlari ayolning jamiyatdagi o'rni va shaxsiy erkinlikka intilishini aks ettiruvchi muhim manba bo'lib, adabiy merosining ko'p qirrali mohiyatini qayta baholashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

- [1] Qurbonova, D. A. Uvaysiy ijodida ayol ruhiyatining badiiy talqini: lirik qahramon obrazlari misolida. Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – Toshkent: Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti, 2022. – <https://tsuull.uz/uz/dissertatsiya-avtoreferatlari>
- [2] Jo'rayeva, M. I. Uvaysiy g'azallarida ayol kechinmalarining badiiy ifodasi. O'zbek tili va adabiyoti. – 2021. – № 4. – B. 56-62. – https://uza.uz/uz/posts/ozbek-tili-va-adabiyoti-jurnali-nashrdan-chiqdi_250000
- [3] Karimova, Z. A. Uvaysiy dostonlarida ayol qahramonlar ruhiyatining badiiy tahlili. Samarqand davlat universiteti Ilmiy xabarnomasi. – 2023. – № 1. – B. 112-118. – https://journals.samdu.uz/index.php/scientific_bulletin/issue/archive
- [4] Rustamova, G. N. Klassik o'zbek adabiyotida ayol obrazining badiiy-psixologik talqini: Uvaysiy ijodi misolida. O'zbek adabiyotida ayol mavzusi: muammo va yechimlar. Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari. – Toshkent: Fan nashriyoti, 2022. – B. 145-150. – <https://library.academy.uz/>
- [5] G'aniyeva, M. A. O'zbek ayol shoiralari ijodida inson ruhiyati talqini. – Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 2020. – 288 b. – <https://kitobxon.com/oz/kitob/adabiyot-nashriyoti>
- [6] Ergasheva, N. S. Uvaysiy lirikasida muhabbat va sadoqat motivlarining psixologik asoslari. Filologiya masalalari. – 2024. – № 2. – B. 78-84. – <https://scholar.google.com/scholar?q=Filologiya+masalalari>
- [7] Xolmatova, S. R. Uvaysiy ijodida ayol obrazining badiiy-falsafiy qirralari. Buxoro davlat universiteti Ilmiy axborotnomasi. – 2021. – № 3. – B. 90-96. – <https://buxdu.uz/uz/ilmiy-faoliyat/ilmiy-jurnallar>
- [8] Sobirova, L. K. Uvaysiy ijodida ayol ruhiyatining badiiy-estetik talqini. Til va adabiyot ta'limi. – 2020. – № 5. – B. 45-51. – <https://scholar.google.com/scholar?q=Til+va+adabiyot+talimi>
- [9] Mushtariybegim G'Ofurjon Qizi Komilova, Komilov Mo'Minjon Abduraximjon O'G'Li, and Sh.Usmonov. "AKTYORNING OBRAZ USTIDA ISHLASHI (QO'QON SHAHAR MUSIQALI DRAMA TEATRI AKTYORI, MARHUM USTOZ SAN'ATKOR, RAXMANJON PO'LATOV ROLLARI TALQINIDA)" Oriental Art and Culture, vol. 4, no. 3, 2023, pp. 262-269.
- [10] Mushtariybegim G'Ofurjon Qizi Komilova, Mo'Minjon Abduraximjon O'G'Li Komilov, and Sh.Usmonov. "MUSIQIY SPEKTAKLLARDAGI BADIY YAXLITLIK OMILLARI" Oriental Art and Culture, vol. 4, no. 5, 2023, pp. 117-122.
- [11] M.Komilova. "ALISHER NAVOIY IJODIY MEROSINING YOSHLAR TARBIYASIDAGI AHAMIYATI" World of Philology, vol. 1, no. 2, 2022, pp. 66-71.

- [12] Mushtariybegim G'Ofurjon Qizi Komilova, and Sh.Usmonov. "USTOZ SAN'ATKOR, O'ZBEKISTONDA XIZMAT KO'RSATGAN ARTIST HURSANNOY UMAROVANING IJRO MAHORATI" *Oriental Art and Culture*, vol. 3, no. 2, 2022, pp. 341-347.
- [13] G.R.Muratova, and M.Komilova. "PARALIMPIYA SPORTI IMKONIYATLARI CHEKLANGAN SHAHSLARNI IJTIMOYILASHTIRISH USULI SIFATIDA" *Oriental Art and Culture*, vol. 3, no. 2, 2022, pp. 697-701.
- [14] Mushtariybegim G'Ofurjon Qizi Komilova, and Sh.Usmonov. "QO'QON TEATR SAN'ATI IJTIMOYIY HODISA SIFATIDA" *Oriental Art and Culture*, vol. 3, no. 4, 2022, pp. 579-585.
- [15] Mo'Minjon Komilov, and Mushtariybegim Komilova. "O'ZBEKISTONDA XIZMAT KO'RSATGAN ARTIST USTOZ SAN'ATKOR XURSANNOY UMAROVA SAN'AT FIDOIYSI" *Oriental Art and Culture*, vol. 3, no. 2, 2022, pp. 360-366.
- [16] Mo'Minjon Komilov. "SAN'AT VA MADANIYAT SOHASIDAGI SIYOSATINING KONSEPTUAL NEGIZLARI VA UNING MAMLUKAT TARAQQIYOTIGA TA'SIRI" *Oriental Art and Culture*, no. 7, 2021, pp. 70-83.
- [17] Mushtariybegim Komilova. "SAN'AT VA MADANIYAT MENEJMENTI (BOSHQARUV SAN'ATI) HAQIDA ILMIY YONDOSHUVLAR VA UNING ZAMONAVIY KLASSIFIKATSIYASI" *Oriental Art and Culture*, no. 7, 2021, pp. 91-106.
- [18] Mo'minjon, Komilov, and Komilova Mushtariybegim. "ZAMONAVIY YOSHLAR MA'NAVIY INQIROZI VA UNING TEATR SAN'ATIDAGI BADIY IFODASI: IJTIMOYIY-FALSAFIY TAHLIL." *Oriental Art and Culture" scientific methodical* 7.